

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Випасняка Ігоря Петровича** «**Теоретико-методичні засади корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату**», представлену в спеціалізовану вчену раду Д 26.829.02 Національного університету фізичного виховання і спорту України для захисту на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Актуальність дисертаційної роботи. Незважаючи на значні теоретичні напрацювання з питань профілактики та корекції функціональних порушень ОРА у студентської молоді (А. І. Альошина, 2010–2017; В. О. Кашуба, М. В. Дудко, 2016; О. О. Куц-Бурдейна, 2018; С. П. Савлюк, 2018 та ін.), тенденція збільшення числа студентів з порушеннями постави засвідчує, що науково-методичне забезпечення роботи з цією категорією осіб відстає від вимог часу й має надалі потребу в методологічному, організаційному та практичному обґрунтуванні. Невивченим залишається питання щодо теоретико-методичного обґрунтування корекційно-профілактичних заходів вищевказаного контингенту з урахуванням рівня стану біогеометричного профілю постави і типу тілобудови. Правильний біогеометричний профіль постави розглядається в контексті гармонійного фізичного розвитку студентів, і будь-яке його порушення є першим індикатором змін функціонування різних систем організму людини. Узагальнивши дані наукового доробку вітчизняних та зарубіжних авторів, можна констатувати про наявність значної кількості досліджень щодо профілактики й корекції порушень постави студентської молоді у процесі фізичного виховання. Проте, поза увагою дослідників залишилася розробка сучасної концепції корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату в процесі фізичного виховання з урахуванням стану їх біогеометричного профілю, який характеризує просторове розміщення біоланок тіла людини щодо соматичної системи координат.

Наведені теоретичні дані засвідчують соціальну значущість вирішення зазначеної проблеми, її недостатню концептуальну розробленість, що обумовило вибір напрямку дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» на 2008–2012 рр. і є фрагментом дослідження на тему «Функціональні резерви і соматичне здоров'я дітей і молоді» (номер державної реєстрації 0108U000873) та «Фізичне виховання різних груп населення в системі засобів підвищення якості життя та рівня рекреаційної активності» (номер державної реєстрації 0113U002430) на 2013–2017 рр., а також теми: «Теоретико-методичні основи диференційованого фізичного виховання в дошкільних закладах освіти, школах і позашкільних установах та ВНЗ» (номер державної реєстрації 0116U003890) на 2015–2020 рр.

Наукова новизна. Дисертантом уперше обґрунтовано концепцію корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату з урахуванням рівня стану їх біогеометричного профілю постави, яка розроблена з урахуванням низки передумов: глобальних, соціально-педагогічних, особистісних та біологічних, відмінними особливостями якої є побудова методології управління з урахуванням індивідуальних особливостей стану біогеометричного профілю постави студентів, що включає теоретичну і практичну складові. В основу теоретичної складової концепції покладено діалектичний, загальнонауковий, субстратний, аксіологічний, діяльнісний, синергетичний, соціально-культурний, системний підходи, які є підґрунтям мети, завдань, принципів і умов їх реалізації. Практична складова включала корекційно-профілактичні технології.

У дисертації уперше розроблено, теоретично обґрунтовано і перевірено корекційно-профілактичні технології у фізичному вихованні студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату як складові

розробленої концепції, що передбачає експериментально обґрунтовані форми, засоби і методи оздоровчої діяльності; враховує принципи, педагогічні умови ефективної реалізації їх змісту в закладах вищої освіти та інших компонентів технології.

Автором уперше визначені особливості фізичного розвитку студентів залежно від їх тілобудови, рівня стану біогеометричного профілю постави та функціональних порушень опорно-рухового апарату.

Здобувачем уперше, базуючись на результатах проведеного факторного аналізу, здійснено диференціацію фізичних навантажень, встановлено співвідношення фізичних вправ у процесі урочних занять з фізичного виховання, спрямованих на підвищення рівня стану біогеометричного профілю постави, корекцію тілобудови та функціональних порушень опорно-рухового апарату, підвищення фізичної підготовленості студентів.

У дисертаційній роботі встановлена негативна тенденція зменшення рівня стану біогеометричного профілю постави студентів із року в рік. Визначено, що у студентів із нормальною поставою за результатами тестових вправ, які характеризують гнучкість хребетного стовпа, рухливість кульшових суглобів та еластичність підколінних сухожилів, силову витривалість верхніх кінцівок і спини, силову витривалість м'язів тулуба, силову витривалість м'язів-розгиначів хребетного стовпа, статичну рівновагу тіла, спостерігаються значні відмінності порівняно з даними студентів, які мають різні функціональні порушення опорно-рухового апарату та рівні біогеометричного профілю постави;

Дисертантом виокремлено детермінанти, які впливають на рівень стану біогеометричного профілю постави студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату.

У матеріалах дисертаційної роботи набули подальшого розвитку знання щодо використання педагогічного контролю в діагностиці стану біогеометричного профілю постави студентів з урахуванням типу тілобудови, розвитку їх опорно-рухового апарату та просторової

організації тіла. Розширено й доповнено результати досліджень, присвячених вивченню фізичної підготовленості студентів із різними типами та рівнями стану біогеометричного профілю постави у процесі фізичного виховання. На підставі теоретичного аналізу та узагальнення даних, передової педагогічної практики, власних експериментальних досліджень розширена система знань щодо профілактично-оздоровчих і корекційних заходів у фізичному вихованні студентів із функціональними порушеннями опорно-рухового апарату.

Практичне значення отриманих результатів дисертаційної роботи полягає в можливості широкого застосування її теоретичних положень і методичних розробок у процесі організації занять із фізичного виховання студентів. Використання розроблених корекційно-профілактичних технологій у фізичному вихованні студентів з функціональними порушеннями ОРА на основі використання засобів атлетичної гімнастики дозволить фахівцям вирішити проблему поліпшення стану ОРА студентської молоді. Запропоновано 20 комплексів фізичних вправ різної цільової спрямованості та включенням у кожний розроблений нами комплекс варіативних компонентів, спрямованих на підвищення рівня стану біогеометричного профілю постави студентів з урахуванням функціонального порушення опорно-рухового апарату та типу тілобудови.

Дисертаційна робота відповідає паспорту спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. У процесі дослідження вирішена проблема дієвості концепції корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів, які мають функціональні порушення опорно-рухового апарату, з урахуванням рівня стану їх біогеометричного профілю постави для підвищення ефективності реалізації оздоровчих завдань в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтованість і достовірність отриманих даних автором визначаються теоретичними результатами дослідження, а також

методологічною обґрунтованістю концепції роботи. Якісним аналізом сучасних підходів до вирішення проблеми, а також організацією дослідницької роботи з використанням комплексу методів, адекватних об'єкту і предмету, меті та завданням дисертаційного дослідження. Крім того, проведеною практичною апробацією та позитивним ефектом від наявних зразків впровадження, а також статистичною обробкою отриманих результатів дослідження.

У дослідженнях використаний значний комплекс загальноприйнятих наукових методів: теоретичного рівня досліджень (аналіз і синтез, узагальнення, індукція та дедукція); соціологічних методів дослідження (анкетне опитування); емпіричного рівня досліджень (педагогічне тестування фізичної підготовленості, педагогічний експеримент); біологічних методів (антропометрія; фотозйомка та аналіз постави; візуальний скринінг стану біогеометричного профілю постави); метод експертної оцінки; методи математичної статистики.

Список використаних джерел містить 393 найменування, що забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості положень, які розроблені в дисертаційному дослідженні.

Сформульовані висновки у повній мірі відображають зміст проведених досліджень і відповідають поставленим завданням.

Характеристика основних положень роботи. Дисертаційна робота викладена на 409 сторінках основного тексту, містить 79 таблиць та 69 рисунків.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано на зв'язок роботи з науковими планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, основні методологічні засади дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, означено особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових працях; подано інформацію про апробацію та впровадження результатів дослідження, окреслено його етапи та наведено дані про кількість публікацій автора.

У першому розділі **«Теоретичне підґрунтя використання корекційно-профілактичних засобів у процесі фізичного виховання студентської молоді з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату»** проаналізовано літературні та документальні джерела із досліджуваної проблеми. У ході вивчення наукової літератури узагальнені сучасні підходи, програми й технології, які спрямовані на корекцію тілобудови студентської молоді в процесі фізичного виховання. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень з питань профілактики і корекції функціональних порушень ОРА людини, досягнуті останнім часом результати та їх безперечну цінність для науки і практики, можна констатувати той факт, що запропоновані технології та програми не повною мірою дозволяють ефективно вирішувати проблему неухильного зростання чисельності студентів з різними порушеннями постави. Вищесказане визначило науково-практичну актуальність порушеної проблеми.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** описано основні методи дослідження, що доповнюють один одного та відповідають специфіці об'єкта та предмета дослідження, його меті та завданням. Дослідження проводилось у чотири етапи.

У третьому розділі **«Ефективність функціонування системи фізичного виховання на основі визначення стану опорно-рухового апарату студентів»** представлено дані констатувального експерименту. Згідно з отриманими даними нормальна постава притаманна лише 33,0 % студентів першого курсу. Водночас встановлена негативна тенденція зменшення кількості студентів із нормальною поставою від першого до четвертого курсів: на другому курсі кількість студентів з нормальною поставою становила вже 28,8 %, на третьому – 21,6 %, на четвертому курсі – лише 19,8 %. При цьому домінують такі порушення постави як «сколіотична постава» і «кругла спина».

Результати візуального скринінгу постави студентів допомогли визначити рівень стану її біогеометричного профілю. Насамперед 71,1 %

студентів першого курсу з нормальною поставою характеризувалися високим рівнем стану біогеометричного профілю постави, а 28,9 % – середнім рівнем.

Встановлена негативна тенденція зниження рівня стану біогеометричного профілю постави студентів із року в рік.

За результатами тестових вправ, які характеризують гнучкість хребетного стовпа, рухливість кульшових суглобів та еластичність підколінних сухожилів, силову витривалість верхніх кінцівок і спини, силову витривалість м'язів тулуба, силову витривалість м'язів-розгиначів хребетного стовпа, статичну рівновагу тіла, у студентів першого курсу з нормальною поставою за низкою показників спостерігалися достовірні відмінності порівняно з даними студентів, які мали різні функціональні порушення ОРА та низький рівень біогеометричного профілю постави ($p < 0,05$).

Встановлено, що на кожному курсі більшість студентів мали мезоморфний соматотип (на 1-му курсі – 63,41 %, на 2-му курсі – 58,82 %, на 3-му курсі – 60,08 %, на 4-му курсі – 60,38 %); 14,63 % студентів 1-го курсу, 15,69 % студентів 2-го курсу, 15,87 % студентів 3-го курсу та 18,87 % студентів 4-го курсу було віднесено до екоморфного соматотипу; 21,95 % студентів 1-го курсу, 25,49 % студентів 2-го курсу, 19,05 % студентів 3-го курсу, 20,75 % студентів 4-го курсу мали ендоморфний соматотип.

Виявлені особливості (функціональних порушень ОРА, рівня стану біогеометричного профілю постави, просторової організації тіла, фізичної підготовленості) стали об'єктивною емпіричною передумовою розробки концепції корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями ОРА з урахуванням рівня стану їх біогеометричного профілю постави.

У четвертому розділі **«Концепція корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату»** обґрунтовано розроблення та основні положення названої вище концепції.

Теоретичні основи розробленої концепції корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату реалізовано у процесі фізичного виховання студентів шляхом варіативної зміни ряду його змістових компонентів. Структурними компонентами технологій стали мета, завдання, принципи, етапи технологій, методи та засоби й умови їх практичної реалізації, а також критерії ефективності. Корекційно-профілактичні технології фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату базувалися на таких структурних компонентах: інформаційно-методичному, діагностично-результативному, аналітико-прогностичному, корекційно-профілактичному та критеріально-оцінювальному. Перевірка ефективності авторської концепції профілактично-корекційних заходів, спрямованих на усунення функціональних порушень опорно-рухового апарату з урахуванням рівня стану біогеометричного профілю постави, виявилася важливою методичною складовою системи фізичного виховання студентів і може бути рекомендована для широкого впровадження в навчальний процес закладів вищої освіти. Це дозволить позитивно вплинути на формування у студентів методичних умінь і навиків, необхідних для збереження оптимального стану біогеометричного профілю постави як важливої складової соматичного здоров'я.

У п'ятому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** охарактеризовано повноту отриманих результатів. Результати проведеного дослідження підтвердили та доповнили вже відомі розробки, а також сприяли отриманню нових даних щодо проблеми, яка вивчалася. У ході досліджень було отримано три групи даних: ті, що підтверджують, доповнюють і абсолютно нові, які складають цілісну систему наукових знань про концепцію корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями ОРА. У висновках дисертації викладено основні результати роботи, кількісні та якісні характеристики отриманих результатів з обґрунтуванням їх достовірності.

Повнота викладу матеріалів дисертації в роботах, які опубліковані автором. Результати проведених досліджень широко висвітлені автором у монографії «Корекційно-профілактичні технології у процесі фізичного виховання студентів із функціональними порушеннями опорно-рухового апарату» та 31 науковій праці за темою дисертації (серед яких три одноосібних): 16 опубліковано у фахових виданнях України (із них 7 введено до міжнародних наукометричних баз), 5 – у науковому періодичному виданні іншої держави (введеному до міжнародної наукометричної бази), 5 мають апробаційний характер, 5 додатково відображають наукові результати дисертації.

Матеріали дисертаційного дослідження обговорювалися на міжнародних конгресах і конференціях, а саме у доповіді на Міжнародному науковому конгресі «Олімпійський спорт і спорт для всіх» (Київ, 2010); IX Міжнародній науково-практичній конференції «Адаптаційні можливості дітей та молоді» (Одеса, 2012); XIII Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми вдосконалення системи освіти в галузі фізичної культури» (Кишинів, Молдова, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт і здоров'я» (Харків, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту та туризму» (Запоріжжя, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Biomedyczne i humanistyczne podstawy i uwarunkowania Wychowania Fizycznego i Sportu» (Жешув – Тарговіська, Польща, 2013); на Міжнародних наукових конференціях молодих учених «Молодь і олімпійський рух» (Київ, 2015, 2016); Міжнародній науковій конференції пам'яті А. М. Лапутіна «Актуальні проблеми у сучасній біомеханіці фізичного виховання і спорту» (Чернігів 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Основні напрями розвитку фізичної культури, спорту і фізичної реабілітації» (Дніпропетровськ, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві»

(Луцьк, 2015–2018); I–II Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини у сучасному суспільстві» (Чернівці, 2015, 2016); V Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх: досвід, досягнення, тенденції» (Тернопіль, 2016); X Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт та здоров'я нації» (Вінниця, 2016); Міжнародному науковому конгресі «Sport. Olympism. Health» (Chisinau, Republic of Moldova, 2016); VI Міжнародному конгресі з фізичного виховання, спорту і кінезіотерапії «Education and Sports Science in 21st Century» (Bucharest, Romania, 2016); III Міжнародній науковій конференції студентів і молодих вчених «Biomedical and Psychophysical Determinants of Modern Sport» (Rzeszow, Poland, 2017); I Міжнародній науково-практичній конференції «Physical Activity and Quality of Life» (Lutsk-Svitiaz, 2017); IV Міжнародній (заочній) науково-практичній конференції «Сучасні технології формування особистості фахівця з фізичного виховання, спорту та здоров'я людини» (Чернігів, 2018); I Всеукраїнській електронній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії: біомеханічні, психофізіологічні та метрологічні аспекти» (Київ, 2018), III Міжнародній заочній науково-практичній конференції «Проблеми, досягнення та перспективи розвитку медико-біологічних і спортивних наук» (Миколаїв, 2018), звітних наукових конференціях викладачів, докторантів, аспірантів та студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, 2009–2018).

В опублікованих роботах і авторефераті досить повно викладено теоретико-методичні основи розробки і впровадження концепції корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями ОРА. Дисертація та автореферат написані належним науковим стилем, стилістично грамотно, логічно. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації у практиці. Результати отримані Випасняком Ігорем Петровичем мають істотне значення для вдосконалення процесу фізичного виховання студентів ЗВО, а саме впроваджено в навчальний процес кафедри фізичного виховання ПВНЗ «Галицька академія»; кафедри фізичного виховання ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»; кафедри фізичного виховання Рівненського державного гуманітарного університету; кафедри фізичного виховання Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, кафедри фізичного виховання Сумського національного аграрного університету, кафедри фізичного виховання ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»; кафедри фізичного виховання Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Впровадження підтверджено відповідними актами.

Зауваження щодо змісту дисертації та автореферату. Оцінюючи в цілому позитивно роботу Випасняка Ігоря Петровича, вважаємо за необхідне звернути увагу на окремі зауваження та запитання, які потребують уточнення:

1. Оскільки науково-практичні рекомендації розроблені й представлені автором в основному тексті дисертаційної роботи, вважаємо за доцільне доповнити ще одним завданням дослідження, а саме «Розробити науково-практичні рекомендації щодо впровадження корекційно-профілактичних технологій у процес фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату».

2. У тексті дисертаційної роботи автор використовує термінологію яка не є загальноприйнятою, що затрудняє сприйняття матеріалу, особливо у термінах «фізичні якості», «рухові здібності», «спритність». Не зрозуміло, що автор має на увазі користуючись термінами тестових вправ, як «підтягування на жердині», «підтягування з вису», «підтягування», а також «піднімання тулуба з положення лежачи на спині, ноги зігнуті у колінних суглобах», «піднімання тулуба, кількість повторів за одну хвилину», «підйом

у сід, разів за 1 хв» або «максимальний нахил вперед», «нахил тулуба з положення сидячи». Наведені рухові тести різні чи ідентичні.

3. Загальна кількість учасників констатувального та формувального експериментів склала 799 студентів чоловічої статі віком 17–21 рік, хоча в опису матеріалів дослідження застосовано «студенти 1–4-х курсів», бажано почути пояснення від автора, як визначався їх вік.

4. У підрозділі 2.1.5. «Метод експертної оцінки» та 2.1.6. «Методи математичної статистики», на нашу думку, зайве описування загальноприйнятих методик математичної статистики, бажано зробити загальну інформацію, а детальну характеристику з посиланням на авторів.

5. У результаті проведених досліджень автор свідчить, що найбільш виражені достовірні відмінності показників гоніометрії тіла характерні саме для студентів 1-го і 4-го курсів незалежно від типу постави та стану їх біогеометричного профілю постави, бажано почути думку здобувача про вплив такої інформації на стан здоров'я студентів.

6. У підрозділі 3.4 «Особливості фізичної підготовленості студентів залежно від їх тілобудови й типу постави» необхідно зробити акцент аналізу існуючих проблем контролю рухових здібностей студентів із порушенням ОРА, а не тільки на основі відповідних авторських досліджень та досліджень А. З. Шанковського (2018). Також необхідно здобувачеві засвідчити своє ставлення до наукових розробок інших авторів.

7. На наш погляд, доцільно більш детально описати впровадження мультимедіа ІМС «Perfectum corpus» у процес фізичного виховання студентів, щодо профілактики і корекції функціональних порушень ОРА.

8. У роботі автор пропонує застосовувати у процесі фізичного виховання студентів, комплекси фізичних вправ на основі силової спрямованості, адже загальновідомо, що за низкою наукових досліджень, більш ефективні вправи різної цільової спрямованості, як здобувач обґрунтовує саме такий підхід до корекції функціональних порушень ОРА та типу тілобудови студентів.

Однак, зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи і не знижують наукову і практичну значимість отриманих результатів.

Висновок. Дисертаційна робота Випасняка Ігоря Петровича «Теоретико-методичні засади корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату», яка представлена на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення, є самостійною та закінченою науково-дослідницькою працею, відповідає вимогам пунктів 9, 10 та 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання
та спорту, доцент кафедри
фізичного виховання і спорту
Сумського державного університету

В. М. Сергієнко

